

УДК:37.016:796-053.6

Петрушкевич І.І.

викладач кафедри загальноєкономічної
підготовки Херсонського державного аграрного університету,
Fizkultura2018@ukr.net

Україна, г. Херсон

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

В даній роботі проведено аналітичний огляд сучасних вітчизняних і зарубіжних публікацій по проблемі модернізації сучасного фізичного виховання підлітків у школах. Основна мета модернізації фізичного виховання – особова орієнтація на дитину, облік її індивідуальних особливостей, можливостей оволодіння знань та умінь у власному темпі. Одним з перспективних напрямків модернізації системи фізичного виховання підлітків є реалізація особистісно-орієнтованого підходу в освіті фізичного виховання. У статті виявлено основні концептуальні підходи до модернізації, розглянуто шляхи удосконалення організації фізичного виховання в системі шкільної освіти.

Ключові слова: модернізація, фізичне виховання, підлітки, особистісно-орієнтований підхід, напрями модернізації.

Постановка проблеми. Найважливішим показником добробуту суспільства є здоров'я людини як один з чинників національної безпеки держави. За останні роки в Україні спостерігається негативна тенденція в динаміці показників здоров'я більшості сучасних школярів, зниження у них рівня фізичного розвитку, фізичної підготовленості, а також зростання шкідливих звичок (куріння, алкоголізм, вживання наркотичних речовин). Серед факторів, що впливають на рівень фізичного здоров'я учнів (екологічних, біологічних, соціально-економічних та ін.), значне місце займає існуюча система фізкультурної освіти та виховання.

Багато хто з авторів у своїх працях підкреслюють необхідність перегляду підходів до фізичного виховання, побудови їх як комплексну, ефективну і сучасну систему і вказують на те, що особливостями нових підходів до фізкультурно-оздоровчої роботи є їх гуманістична спрямованість, застосування особистісно-орієнтованих форм і методів навчання, задоволення інтересів кожного, комплексний характер виховного впливу [1; 3; 4]. Дана ситуація висуває на порядок денний проблему модернізації сучасної системи фізичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні 10 років в нашій країні і за кордоном збільшилась кількість наукових робіт, що свідчать про погіршення фізичної підготовленості молодого покоління, про сталий процес дефіциту рухової активності [1; 2; 7; 8; 10]. В них також відображаються спроби удосконалення та оновлення фізичного виховання школярів в сучасних умовах, пропонуються різноманітні підходи до змісту, побудови і організації фізичного виховання, тобто ми можемо говорити про його модернізацію.

Існує багато визначень терміну "модернізація". В перекладі з англійської (modernisation) та німецької (Modernisierung) мов він означає надання сучасного характеру чому-небудь, пристосування до сучасних стилів, поглядів, ідей, уподобань, потреб. Сам термін стався від французького слова "moderne", що означає "сучасний", "новітній".

На думку видатного польського соціолога П. Штомпка, модернізація – це синонім всіх прогресивних соціальних змін, коли суспільство рухається вперед. Ще одне визначення терміну "модернізація" за П. Штомпка визначається як перехід від традиційного суспільства до сучасного, тобто орієнтація на інновації, переважання інновацій над традицією.

Отже під модернізацією розуміється процес оновлення у відповідності з новими сучасними вимогами. Таке визначення модернізації можна віднести не тільки до соціальної, політичної, але й до культурної сфер життя. У тому числі можна говорити й про модернізацію фізичної культури та фізичного виховання.

За останні десятиліття у нашій країні і за кордоном усе частіше спостерігається критика сучасного фізичного виховання, особливо його

організації і результатів в навчальних закладах. Деякі автори навіть висловлюють таку думку, що багато шкільних програм фізичного виховання перебувають у глибокій кризі [4; 6; 7; 9]. Стан здоров'я школярів, низький рівень рухової активності та смертельні випадки під час занять фізичною культурою та спортом стали передумовою для модернізації фізичного виховання.

Основна мета модернізації фізичного виховання – особова орієнтація на дитину, облік її індивідуальних особливостей, можливостей оволодіння знань та умінь у власному темпі. Тож можна сказати, що одним з перспективних напрямків модернізації системи фізичного виховання підлітків у XXI сторіччі є реалізація особистісно-орієнтованого підходу в освіті фізичного виховання.

Питаннями модернізації фізичного виховання в Україні та реалізацією особистісно-орієнтованого підходу з врахуванням індивідуальних особливостей підлітків науковці займаються не один рік. Значну увагу аналізу напрямків модернізації фізичного виховання приділяли у своїх працях Т. Круцевич, Є. Вільчковський, М. Булатова, О. Отравенко, Б. Москаленко, П. Мухін, В. Платонов, Б. Шиян та ін. Одні науковці віддають перевагу оздоровчому направленню, другі – спортивно-орієнтованому, треті – освітньому. На сьогоднішній день внаслідок недостатності уваги до загальноосвітньої спрямованості предмета "Фізична культура" відбувається його "випадіння" із системи загальної освіти. В той же час завдання уроку фізичної культури вирішується не в повному обсязі, що позначається на результативності фізичної культури у школі (С. Євсєєв, А. Грудок, В. Лук'яненко). На думку деяких фахівців (А. Тихонов, В. Лук'яненко, Т. Віленська) визначальним у модернізації фізкультурної освіти є підвищення навчального потенціалу предмета "Фізична культура". Серед ідей модернізації теорії і практики шкільної фізичної культури вони виділяють дві домінуючі тенденції. Одна з них - орієнтація змісту предмета на підвищення освітньої спрямованості дисципліни та формування особистості учня засобами фізичної культури, інша – підвищення тренувального ефекту навчально-виховного процесу. В. Лук'яненко вважає, що у заняттях з фізичної культури, крім освітньої складової, має бути присутнім і оздоровча

спрямованість, і тренувальний підхід, тому заняття з фізичної культури мають бути: теоретичними, практико-методичними, практичними [4]. Провідні вчені та фахівці (Т. Круцевич, В. Бальсевич, К. Лубишева, В. Лях, А. Лісовський та ін.) єдині в думці, що сучасна система фізичного виховання у загальноосвітніх школах потребує оновлення, як у змістовному, так і в технологічному планах.

Мета дослідження – провести аналітичний огляд сучасних вітчизняних і зарубіжних публікацій із проблеми модернізації сучасного фізичного виховання в загальноосвітніх закладах, виявити основні концептуальні підходи до модернізації.

Відповідно до мети в дослідженні були поставлені наступні **завдання**. Проаналізувати науково-методичну літературу з проблеми дослідження.

Вивчити сучасний міжнародний досвід модернізації фізичного виховання підлітків.

Визначити найбільш сучасні напрями модернізації фізичного виховання школярів в Україні і Польщі.

Результати дослідження та їх обговорення. У 2000 році почався процес модернізації системи освіти України. Реформа була необхідна, оскільки стан української освіти нормальним назвати було не можна. Цей процес торкнувся також і системи фізичного виховання. Турбота про фізичне виховання людини займала і займає одне з провідних місць на всіх історичних етапах розвитку людського суспільства. У процесі фізичного виховання школярів вирішуються різноманітні питання: виховуються морально – вольові якості особистості; виробляється необхідність в повсякденних заняттях фізичними вправами; формуються життєво важливі рухові дії та вміння виконувати їх в різноманітних умовах; розвиваються рухові якості, необхідні в праці та захисті Батьківщини.

Сучасна концепція фізичного виховання характеризується посиленням його освітньої і виховної спрямованості як визначальної умови успішності формування фізичної культури школяра. В період інтенсивного реформування освіти, виникає необхідність в перегляді традиційних засобів і методик

викладання фізичної культури школі. Зазвичай процес фізичного виховання в освітньому закладі зводиться до формування фізичного розвитку школярів, їх рухових умінь і навичок. Але фізичне виховання людини включає в себе три основні складові: соціально-психологічну, інтелектуальну і рухову. Соціально-психологічне виховання зводиться до формування життєвої філософії кожного підлітка, його переконаності і уважного ставлення до здорового способу життя. Інтелектуальне виховання передбачає формування у дитини комплексу теоретичних знань, що охоплюють психолого-педагогічні, медико - біологічні та інші аспекти, пов'язані зі знаннями по фізичній культурі. Рухова складова фізичного виховання дає можливість вирішити ряд завдань – формування фізичних якостей, умінь та навичок управління рухами. Звичайно, дуже важко під час уроків фізичної культури одночасно в рівній можливості працювати з вищеперерахованими складовими фізичного виховання. Тому важливо утворити в школі єдиний виховний простір з будь-якої складової виховання.

Останнім часом серед фахівців відбуваються бурхливі дискусії з приводу вдосконалення процесу фізичного виховання школярів. В. Бальсевич вважає, що основою підвищення ефективності обов'язкового фізичного виховання дітей, підлітків є використання технологій оздоровчого, кондиційного і спортивного тренування. При цьому кожен хто займається повинен мати максимально можливу свободу вибору виду фізичної активності, її форми.

Програма фізичного виховання школярів передбачає різні форми організації занять, які можуть певною мірою компенсувати дефіцит рухової активності, що виникає в умовах насиченого загальноосвітнього процесу. До програми включені також і позакласні форми занять фізичною культурою і спортом. Однак в реальних умовах функціонує тільки одна форма – урок фізкультури, що проводиться для школярів 5 - 6 класів тричі на тиждень згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 03.04.2012 № 409, зі змінами, внесеними наказом МОН України від 17.05.2013 № 551. Але через недостачу часу, що по плану відводиться на фізичне виховання, вирішити ці питання тільки зусиллями школи не можливо. Доповненням до занять з фізичної

культури є самостійні заняття фізичними вправами, що здійснюються стихійно у вигляді рухливих і спортивних ігор. З огляду на це, окрім шкільних та позакласних занять фізичною культурою необхідно залучати школярів до позашкільних занять у спортивних секціях, гуртках для придбання навичок у них здорового способу життя, свідомого і відповідального ставлення до власного здоров'я, вдосконалення фізичного розвитку. Позашкільні установи мають більше можливостей для впровадження інноваційних підходів у сфері фізичного виховання завдяки своїй мобільності, адаптації до контингенту тих, хто займається. Важливість цілеспрямованого вирішення цих завдань підкреслюється в Законі України "Про позашкільну освіту".

Вивчення досвіду фізичного виховання провідних світових країн може допомогти вирішити низку проблем, які на сьогодні постали перед вітчизняними науковцями та педагогами, а також стимулювати вдосконалення національної системи фізичного виховання. Багато авторів (Т. Lasota, P. Wryblewski, K. Weller, W. Barbuto, P. Rymarczyk, J. Owsiański) протягом останнього часу досліджували широкий спектр питань, пов'язаних з різними складовими процесу фізичного виховання в різних країнах світу.

В. Пасічник у своїй роботі зробив аналіз сучасного стану фізичного виховання у навчальних закладах Польщі, висвітив зміни, які відбулися у польській шкільній освіті, і які стосувалися також модернізації системи фізичного виховання дітей та підлітків [5]. У 1996 році парламентом Польщі був прийнятий Закон про фізичну культуру де було зазначено про поступове збільшення уроків з фізичного виховання до п'яти на тиждень, що поклало початок процесу модернізації фізичного виховання школах всіх типів. В більшості польських шкіл за розкладом уроків передбачено 3 години фізичного виховання. Інші 2 години проводяться з учнями у позаурочний час і також є обов'язковими. Кожен учень сам обирає заняття, які він відвідуватиме у позакласні години. Також В. Пасічник підкреслив, що за останні десять років однією із суттєвих проблем шкільної освіти в Польщі є втрата інтересу до занять фізкультурою і спортом сучасною молоддю. Це пов'язано з одного боку

із зменшенням фінансування на розвиток дитячого та юнацького спорту, а з іншого з тим, що значний час школярі витрачають на навчальні заняття і підготовку домашніх завдань, які вимагають значних психічних і фізичних зусиль, а також на телебачення та Інтернет.

Система фізичного виховання підлітків польських шкіл, незважаючи на ряд недоліків, має достатній потенціал, як кадровий, так і науково-методичний для успішного проведення її модернізації, тобто пристосування системи фізичного виховання до індивідуальних потреб та інтересів учнів, а також відповідності її сучасним нормам і критеріям фізичного виховання школярів країн Євросоюзу, до якого Польща вступила у травні 2004 року.

Висновки. Аналіз науково-методичної літератури, присвяченої питанням модернізації фізичного виховання у загальноосвітніх школах виявив низку проблем, які необхідно вирішувати для покращення якості проведення уроку з фізичного виховання:

- питання підвищення ефективності фізичного виховання школярів за останні роки не втратили своєї актуальності, про що свідчить значна кількість дисертаційних робіт і наукових публікацій;

- рівень фізичної підготовленості і стан здоров'я школярів в останні роки мають тенденцію до зниження, що відзначається багатьма дослідниками;

- процес вдосконалення фізичного виховання школярів, поліпшення їх фізичної підготовленості, в основному будується на основі інтуїції вчителів, а також на основі використання закономірностей загальної теорії фізичного виховання. При цьому, як правило, не враховуються індивідуальні особливості школяра.

На наш погляд, серед багатьох причин, що не дозволяють прийняти адекватні рішення щодо вдосконалення процесу фізичного виховання, є відсутність в освітніх установах практики вивчення інтересів, схильності учнів до певного виду рухової діяльності та спорту. Тому у вирішенні проблеми модернізації фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл необхідно йти шляхом подальшого підвищення якості уроків фізичної культури, з одного

боку, а з іншого, інтеграції їх з позакласними та позашкільними формами побудови занять. Це забезпечить участь школярів у різноманітних формах рухової активності з урахуванням їх інтересів, стану здоров'я, віку, статі, фізичної і спортивної підготовленості.

Література

1.Бальсевич В.Физическая культура в школе: пути модернизации преподавания / Педагогика.- 2004. - №1. – С.26-32.

2.Безверхня Г. Фактори, що впливають на формування мотивації рухової активності школярів / Г. Безверхня // Спортивний вісник Придніпров'я . - 2008. - №3-4. – С. 99-102.

3.Круцевич Т. Мотиваційний підхід до організації процесу фізичного виховання у школі / Т. Круцевич // Наукові записки. Педагогіка: зб.наун.праць. – Тернопіль,2004. – С.35-39.

4.Лукьяненко В. Современные подходы в организации внеклассной работы с детьми младшего и среднего школьного возраста / В. Лукьяненко. – М.: Советский спорт, 2007. – 95с.

5.Пасічник В. Сучасний стан фізичного виховання учнів основних шкіл Польщі // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2004. – №4. – С. 130-133.

6.Столяров В. Содержание и структура физкультурно-спортивного воспитания детей и молодежи (теоретический анализ) / В. Столяров, С. Фирсин, С. Баринов – Саратов: ООО Издательский центр «Наука», 2012. – 268 с.

7.Фирсин С. Инновационные формы и методы современного физического воспитания // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2013. – № 12. – С. 132-136.

8.Grabowski H. Uwagi krytyczne o wychowaniu fizycznym i kształceniu nauczycieli / H. Grabowski. – Kraków: [Б.В.], 2004. – 72 s.

9. Bielski J. Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego / J. Bielski. – Kraków : [B.B.], 2005. – 361 s.

10. Denek K. Wpisywanie się polskiego systemu oświaty w europejski obszar edukacji // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. – 2005. – Nr 11. – S. 4-5

Literatura

1. Balsevych V. Fyzycheskaia kultura v shkole: puty modernyzatsyy prepodavanyia / Pedahohyka. - 2004. - №1. – S.26-32.

2. Bezverkhnia H. Faktory, shcho vplyvaiut na formuvannia motyvatsii rukhovoï aktyvnosti shkoliariv / H. Bezverkhnia // Sportyvnyi visnyk Prydniprovia . - 2008. - №34. – S. 99-102.

3. Krutsevych T. Motyvatsiinyi pidkhid do orhanizatsii protsesu fizychnoho vykhovannia u shkoli / T. Krutsevych // Naukovi zapysky. Pedahohika: zb.naun.prats. – Ternopil, 2004. – S.35-39.

4. Lukianenko V. Sovremennyye podkhody v orhanyzatsyy vneklassnoi raboty s detmy mladsheho y sredneho shkolnoho vozrasta / V. Lukianenko. – M.: Sovetskyi sport, 2007. – 95s.

5. Pasichnyk V. Suchasnyi stan fizychnoho vykhovannia uchniv osnovnykh shkil Polshchi // Naukovi zapysky Ternopilskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohika. – 2004. – №4. – S. 130-133.

6. Stoliarov V. Soderzhanye y struktura fyzkulturno-sportyvnoho vospytanyia detei y molodezhy (teoretycheskyi analiz) / V. Stoliarov, S. Fyrsyn, S. Barynov – Saratov: OOO Yzdatelskyi tsentr «Nauka», 2012. – 268 s.

7. Fyrsyn S. Ynnovatsyonnye formy y metody sovremennoho fizycheskoho vospytanyia // Mezhdunarodnyi zhurnal prykladnykh y fundamentalnykh yssledovanyi. – 2013. – № 12. – S. 132-136.

8. Grabowski H. Uwagi krytyczne o wychowaniu fizycznym i ksztalceniu nauczycieli / H. Grabowski. – Kraków: [B.V.], 2004. – 72 s.

9. Bielski J. Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego / J. Bielski. – Kraków :[B.V.], 2005. – 361 s.

10. Denek K. Wpisywanie się polskiego systemu oświaty w europejski obszar edukacji // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. – 2005. – Nr 11. – S. 4-5

Petrushkevich I.I

Lecturer of the Department of General Economic

Training of Kherson State Agrarian University,

Fizkultura2018@ukr.net

Ukraine, Kherson

PROBLEMS OF MODERNIZATION OF PHYSICAL EDUCATION OF ADOLESCENTS (THEORETICAL ASPECT)

The article makes an analytical of some modern domestic and foreign publications on the problem of modernization of physical education of teenagers in schools. The main goal of modernization of physical education is a child focus with due regard for his individual characteristics as well as the capacity for absorbing knowledge and skills at their own pace. One of the promising directions of modernization of the system of physical education of the adolescents is the realization of the personality-oriented approach in physical education training. The article identifies the major conceptual approaches to modernization, considers the ways of improving the organization of physical education in the school system.

Key words: modernization, physical education, adolescents, personality-oriented approach, directions of modernization.

Сведения об авторе (авторах): г. Херсон, ул. Стретинская, 23 (099)9696366), Fizkultura2018@ukr.net